

KÖZELKÉP

Az apák otthoni iskolai bevonódásának típusai egy interjú kutatás tükrében¹

CSÁK ZSOLT²

ABSZTRAKT

Tanulmányunkban az apák otthoni és iskolai bevonódását vizsgáljuk gyermekük fejlődése és eredményessége érdekében. A nemzetközi szakirodalom szerint az apák kevésbé vonódnak be, mint az anyák, illetve a bevonódásuk formája is eltér. Azonban az is kimutatható, hogy otthoni és iskolai részvételük hasonlóan pozitív hatással van a gyermekük iskolai eredményességére. A szülői bevonódás formáit Epstein és Sanders által alkotott tipológia mentén vizsgáljuk. Empirikus munkánkban 14 félig strukturált interjút készítettünk kisgyermekes apákkal és célunk az volt, hogy az interjúk típusanalízisével a bevonódási formák mentén apa-típusokat határoljunk körül. Eredményeink szerint az apák első csoportja a csak otthon bevonódók, akik nem vesznek részt a gyermekükkel kapcsolatos iskolai eseményeken, de otthon saját elmondásuk szerint aktívan részt vállalnak gyermekük nevelésében és az otthoni iskolával kapcsolatos tevékenységekben. Az apák második csoportja viszont nemcsak otthon, de az iskolai életbe is bevonódik. A harmadik típust az elvált apák alkotják, akik egy kivétellel az iskolában és otthon is bevonódnak, mely összhangban van az egyedülálló gyerekes apákra vonatkozó szakirodalmi megállapításokkal. Dolgozatunkban arra is megpróbáltunk választ adni, miként lehetne növelni az apák iskolai részvételét. Az alanyok válaszai szerint az anyák támogatása, a nagyobb önbizalom és az iskolák által szervezett apákhoz jobban illő programok (sportrendezvények, közös főzés) segíthetik elsősorban elő a nagyobb aktivitást.

KULCSSZAVAK: apaszerepek, iskolai és otthoni szülői bevonódás, kvalitatív vizsgálat, típusanalízis

ABSTRACT

Types of fathers' home-based and school-based involvement based on an interview study

In this study, we examine fathers' home-based and school-based involvement to assist the development and achievement of their children. The international literature suggests that fathers are less involved than mothers, and the form of their involvement is also different. However,

¹ A tanulmány alapját képező kutatás az MTA-DE-Családok és Tanárok Kooperációja Kutatócsoport keretében készült, amit a Magyar Tudományos Akadémia Közoktatás-fejlesztési Kutatási Programja támogat. A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-1 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

² Debrecen Egyetem, MTA-DE-Parent-Teacher Cooperation Research Group;
e-mail: csakzsolt66@gmail.com

KÖZELKÉP

their home-based and school-based involvement has been shown to have similar positive effects on children's educational outcomes. We examine the forms of parental involvement based on the typology created by Epstein and Sanders. In our empirical work, we conducted 14 semi-structured interviews with fathers with young children and aimed to delineate father types based on the forms of involvement by conducting a classification of the interviews. Our results show that the first group of fathers are only involved at home; they do not participate in school-related events with their child but report being actively involved in their child's education and school-related activities at home. Fathers in the second group, on the other hand, are involved not only at home but also in school life. The third type is made up of divorced fathers who, with one exception, are involved at school and at home, which is consistent with the findings in the literature on single fathers with children. In this study, we also attempt to answer the question of how to increase fathers' school-based involvement. According to the interviewees' answers, their activity could be encouraged through support from their wife, greater self-confidence, and events organised by schools which are more suited to fathers (sports events, cooking together).

KEYWORDS: *father roles, home-based and school-based parental involvement, qualitative study, type analysis*

Bevezetés

A szülők, gyermekeik és a pedagógusok közti kapcsolat minősége meghatározó tényező, így annak feltárása napjainkban is fontos kutandó terület. A gyermek életében az iskolában töltött idő jelentős, így az ott dolgozó pedagógusok és a szülők munkájának összehangoltsága létfontosságú a gyermek jóléte, eredményei, fejlődése szempontjából. A szülők iskolai bevonódása mellett az otthoni bevonódásuk gyermekük életébe közvetve, de szintén növeli az iskolai eredményességet (Hill – Tyson 2009). Nemzetközi kutatások kimutatták a kimondottan az apák részvételéhez köthető nagyobb iskolai eredményességet is, melynek következtében az apák minél nagyobb bevonása a gyerekhez köthető tevékenységekbe egyfajta igénnyé is formálódhat, akár az oktatáspolitikusok, akár a közvélemény körében (Nord et al. 1998; McBride et al. 2005; Hill – Tyson 2015).

A nemzetközi szakirodalomban az apák bevonódását vizsgáló kutatások száma növekvő tendenciát mutat, de viszonylag ritkán vizsgálják a kérdést kvalitatív módszerrel. Tanulmányunkban egy kelet-magyarországi félig strukturált interjú kutatás eredményeit mutatjuk be, melyben 14 kisgyerekes apa vett részt. A vizsgálat célja, az apák bevonódása mentén egyes apatípusok körülhatárolása és jellemzése az interjúk típusanalízise segítségével. A bevonódás formáinak meghatározása során az Epstein és Sanders (2002) tipológiát vettük alapul.

Kutatásunk hiánypótló annyiban is, hogy a hazai apákat célzó vizsgálatokban elsősorban az apaszerepeket állítják középpontba (például Spéder 2011; Takács 2017; Makay – Spéder 2018; Fényes – Pusztai 2020; Sztáray Kézdy – Drjenovszky 2021), és kimondottan az iskolai bevonódást nem teszik vizsgálatuk tárgyává.

KÖZELKÉP

Nemi szerepek és apaszerepek

A nemi szerepek hagyományos megközelítése Parsonshoz és a funkcionalistákhoz köthető. Ennek alapján a férfiak a családi megélhetést biztosító, anyagiokról gondoskodó, „kenyérkeresőként”, míg a nők az érzelmi biztonságot nyújtó és a háztartási munkák felelőseként jelennek meg (Hadas 2011). Azonban a nők tömeges munkába állásával, jelen korokra inkább a „kétkeresős családmódel” az általános, aminek következtében a hagyományos felfogás szerinti, eddig nők által végzett otthoni/családi feladatok újraelosztásának igénye fogalmazódik meg (Murinkó 2014; Pongrácz 2005). A kiegyensúlyozottabb háztartási munkamegosztással azonban a magyar lakosság nem egyöntetűen ért egyet (Pongráczné – S. Molnár 2011), melynek hátterében a még mindig jelenlévő tradicionális szerepfelfogással azonosulók és a két pólus (tradicionális – modern) közé beékelődő, nagy létszámú „hezítalók” csoportja áll (Gregor 2014; Pongráczné – S. Molnár 2011). Az ezredforduló óta a magyar lakosság nemi szerepattitűdje a modernebb irányba mozdult el, bár nem minden kérdéskörben azonos mértékben (Gregor 2014; Murinkó 2014; Pongrácz – S. Molnár 2011).

A nemi szerepek és szerepattitűdők változása magában hordozza az apa és férfi-szerepek formálódását is (Fényes – Gál 2020; Spéder 2011). Az egalitárius felfogáson nyugvó munkamegosztást – melyben a nők is válhatnak a család anyagi fenntartójává, illetve az apák is betölthetik a háztartásért és gyermeki teendőkért felelős szerepet –, nevezhetjük posztmodern nemi szerepfelfogásnak. Ennek ellenére napjainkban Magyarországon még mindig jellemzően a nőkre hárulnak az otthoni, háztartásbeli feladatok, melyre a szakirodalomban a nők „második műszakja” megnevezéssel utalnak (Hochschild 1989). A férfiak háztartásbeli és gyermeknevelési tevékenységekben való nagyobb részvétele a nemek közötti egyenlőbb munkamegosztáson felül – részint annak hozamaként is – más előremutató változásokkal is kecsegtet. A nők gondozói szerepkörrel való azonosítása egyértelműen mutatkozik hazánkban (Murinkó 2014; Szalma – Rékai 2019), azonban nemzetközi kutatások alapján az apák is ugyanolyan jól tudnak teljesíteni a gyermekhez köthető teendőkben, valamint számos pozitív hatását mutattak ki a harmonikus apa-gyermek kapcsolat eredményeképpen (Cabrera et al. 2014; Diniz et al. 2021; Flouri – Buchanan 2004; Kosterman et al. 2004; Sztáray Kézdy – Drjenovszky 2021)

A többség által képviselt hagyományos nemi szerepekkel szembenő családstruktúrák, kis létszámban bár, de jelen vannak hazánkban. Mind a család finansziális kereteit biztosító nőkre (Neményi – Takács 2018), mind a gyermekgondozási szerepben megjelenő férfiakra találhatunk példát (Sztáray Kézdy – Drjenovszky 2021).

A fiatalok körében is a nemi szerepattitűdők a modernebb felfogás felé mozdultak el. A felsőoktatási hallgatók körében Fényes és Pusztai (2020) a nemi szerepattitűdők mentén három klasztert határolt körül, melyek közül az egyik csoportra tradicionális szerepfelfogások, míg a másik kettőre viszont modern szerepfelfogások a jellemzők. A két modern klaszter abban különbözött, hogy míg az egyikben a női

KÖZELKÉP

munka és karrier volt a legfontosabb, a másik modern csoportban a dolgozó nők mellett a családba bevonódó apakép is megjelent (Fényes – Pusztai 2020).

Az apai szerepek az előbbieken taglalt tradicionális - modern pólusokon keresztül is szemlélhetők és leírhatók, azonban további megközelítésekkel is találkozhatunk a szakirodalomban. Lorentzen (2014) például az otthon színterén történő szerepvállalás szempontjából különböztetett meg két típust: a „családban-apa” elnevezéssel azokat az apákat illette, akik mind az otthoni teendőkben, mind a gyermekkel való tevékenységekben aktívak, míg a „családért-apa” nevet a kizárólag elsődleges kenyérkereső szerepben helytálló apákra használta. Spéder (2011) kutatása szerint az apák „kenyérkereső” szerepének elfogadása mai napig erősen jelen van a magyar társadalomban, miszerint az apa legfőbb feladata a családi biztonság és az anyagiak megteremtése. Azonban a tradicionális felfogás mellett, a háztartási munkákban, a gyermeknevelésben és a családi életben résztvevő apa képe is kezd szélesebb körben elfogadottá válni, és egyben igényé formálódni. Magyarországon a férfiakkal szemben is tehát kettős elvárások jelennek meg (akárcsak a nők esetén), azaz az apa tartsa fontosnak, és vegyen részt aktívan a családi életben, vegye ki részét a gyermek nevelésében, de mindezek mellett feleljen meg a „kenyérkereső” szerepének is, biztosítva a család anyagi hátterét (Spéder 2011). A magyar férfiak a pénzügyi keretek biztosítását elsődleges feladatkörüknek érzik (Pongrácz – S. Molnár 2011), és ez magában hordozhatja azt, hogy csak ezen feladatkörük teljes körű teljesítése után válnak nyitottá a gyermekgondozói tevékenységek felé. Takács (2017) kutatása szerint is, az önmagukat „aktívan törődő apák”-ként definiálók, mind stabil anyagi helyzettel rendelkeztek. Nemzetközi és hazai adatok is azt mutatják, hogy, magasabb képzettséggel és kedvezőbb társadalmi háttérrel rendelkező emberek körében tapasztalható gyakrabban a modern szereppel való azonosulás (Spéder 2011; Diniz et al. 2021; Gregor 2014, Nord et al. 1998). Azonban a stabil anyagi helyzet önmagában nem elégséges az apák nagyobb otthoni és gyermeknevelési tevékenységekbe való részvételéhez, sokkal inkább egy széleskörű szemléletváltásra lenne szükség (Sztáray Kézdy – Drjenovszky 2021).

A folyamat megindításának egy lehetséges színtere maga a munkahely, annak légkörének és kultúrájának reformja (Burgess – Davies 2020), mellyel egyidejűleg az apasági szabadság – az anyákéval karöltve – eddigi kereteinek átszervezésére is sor kerülhetne (Grau-Grau 2020; Szalma – Takács 2022). Mindezen változásokhoz azonban állami intézkedésekre lenne szükség, és ennek hiányában a folyamat jóval lassabb.

A szülői bevonódás és annak hatásai

A szülő és iskola kapcsolata nem merül ki csupán a két fél közötti kommunikációban. Az angol szakirodalomban a „parental involvement” kifejezést találjuk, mely nem-

KÖZELKÉP

csak a szülő-iskola közötti kapcsolattartást, hanem a szülő az iskolához fűződő attitűdjét is jelenti, melybe beletartoznak mindazon viszonyulások, amelyek az iskolával kapcsolatosak és hozzájárulnak a gyermek iskolai eredményességéhez (Bacsikai 2020).

Epstein és Sanders (2002) nyomán a szülők iskolai bevonódásának két formáját tudjuk megkülönböztetni: (1) *iskolai alapú bevonódást*: azon tevékenységek, amelyeknek az iskola szolgál színteréül (*ilyenek például az iskolai napok és rendezvények, de a szülői értekezletek és fogadóórák is ide sorolandóak*), valamint (2) *az otthoni bevonódást*: ami minden olyan a szülőtől a gyermek felé érkező hatás, amely hozzájárul a gyermek iskolai eredményességéhez, azonban nem az iskola intézményén belül történik (*például a tananyag otthoni átbeszélése, múzeumba való látogatás vagy a tanulás értékességének hangsúlyozása a gyermek felé*).

A szülői bevonódás hatásait sokan kutatták különböző vonatkozásokban, többek közt, hogy hogyan játszik szerepet az iskolai lemorzsolódás csökkentésében, a reziliencia kialakulásának elősegítésében, valamint a jobb iskolai teljesítményben (Ceglédi 2020; Guo et al. 2018; Hill – Tyson 2009; Kaplan Toren 2013; Wang – Sheikh-Khalil 2014). Ezen kívül tanulmányok kimutatták a szülői bevonódás és a szülők társadalmi helyzete közötti kapcsolatot is, mely szerint a magasabban iskolázottak esetében nagyobb mértékű iskolai színterén történő bevonódás tapasztalható (Bacsikai 2020). Ennek oka lehet Imre (2015) szerint, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülők inkább gondolják a tanárokat partnernek a gyermek iskoláztatásában és ők azok, akik nagyobb eséllyel részt vesznek az iskola kapcsolattartási fórumain (például szülői értekező). Ezen kívül megmutatkozik az is, hogy az oktatás felsőbb szintjein csökken az iskolai alapú bevonódás (Lannert – Szekszárdi 2015). Erre egy lehetséges magyarázat lehet a serdülők megnövekedett önállósodási törekvése (Hill – Tyson 2009; Kim – Hill 2015; Lee 2019; Nord et al. 1998). A szülők otthoni, az iskolához köthető tevékenységeikben azonban már nem mutatkozik egyértelmű eltérés, sem a szülők végzettsége, sem keresetük nagysága szerint (Pusztai – Fényes 2022). Az otthoni bevonódás szocioökonómiai státusztól való függetlenségét erősíti további, a pandémia idején megvalósított kutatás is (Engler et al. 2021). Az otthoni bevonódás kapcsán meg kell említenünk, hogy bár a fokozottabb szülői aktivitás számos előnyökkel jár, könnyen kontraproduktív is válhat. Az intenzív szülőség elnevezés Hays (1996) nevéhez fűződik, aki az anyák esetében használta elsőként a fogalmat, és azt a fokozott gyermeknevelésbe való bevonódási igényt értette alatta, mely az utóbbi évtizedekben főképp a középosztálybeliek körében vált elterjedté. Azonban ezen igény a köztudatba épülve a szülő túlzó nevelési részvételét eredményezheti. A jelenséghez szorosan kapcsolódik a helikopter- vagy borostyán szülő elnevezés, ezzel utalva a szülői felügyeletének és monitorozásának túlzó jellegére, mely aztán a gyermek csökkent kompetencia érzését, gyengült megküzdési hajlandóságát vagy elégtelen autonómia érzését okozhatja (Yerkes et al. 2021). További kutatások alapján az intenzív szülőség közvetetten hozzájárulhat a

KÖZELKÉP

depresszió (Schiffirin et al. 2014), valamint a külső kontrollhely kialakulásához, mely utóbbi jelentése, hogy az életeseményeinket a külső környezetünk hatásainak tulajdonítjuk, mely aztán csökkenti például az egyén proaktivitását (Kwon et al. 2016).

Fontos kiemelni, hogy az iskola és a család közötti kommunikáció elsősorban nők között jön létre és számos kutatás kimutatja, hogy az anyák jóval nagyobb szerepet vállalnak az iskolai életben (Bacsikai 2020; Fényes – Gál 2020; Imre 2015; Lantert – Szekszárdi 2015). Ennek ellenére az apák is éppolyan jól tudják elősegíteni a gyermekeik iskolai eredményességét ezen dimenziókon keresztül (Kim – Hill 2015; McBride et al. 2005)

Apák otthoni és iskolai bevonódása

Az apák és gyermekeik közötti kapcsolat vizsgálata során figyelembe kell vennünk annak többdimenziós mivoltát. Az apák otthoni bevonódását Pleck (2010) öt dimenzióra bontotta: (1) *pozitív közvetlen tevékenységek* (a gyermekkel való közvetlen interakciók, például játéktevékenységek) (2) *melegség és érzékenység* (az apa-gyermek közötti kapcsolat minőségi komponense, többek között magába foglalja az apa nyitottságát és elérhetőségét, valamint az apa által a gyermeke felé közvetített érzelmi támogatást) (3) *kontroll* (azon tevékenységek, cselekedetek, hatások amelyek az apától származnak és a gyermeke számára határokat, kereteket, irányokat szab) (4) *szociális és tárgyi indirekt törődés* (ide tartoznak a különböző javak biztosítása és a gyermek-társadalom közötti kapcsolatok szervezési folyamatai, például időpont foglalása az orvoshoz) (5) *monitorozás* (az apa, gyermeke jólétéről való bizonyosság szerzése, tartalmazza az apa felelősségteljeségét és azt, hogy tisztában van a gyermekéhez köthető történésekről, melynek révén szükség esetén aktívan tud közbeavatkozni a folyamatokba). Az apák szerepvállalására ható tényezők négy típusa pedig Pleck (2012) szerint: (1) *motiváció* (az apa belső motivációt takarja, mely fakadhat akár a korábbi apai mintájából is) (2) *képességeikbe és önmagukba vetett hit* (az apa magabiztossága, például cselekvésekkel, tevékenységekkel kapcsolatosan) (3) *környezet támogatása* (elsősorban a közvetlen környezet, mint az anya támogatása vagy annak hiánya, de tágabb értelemben a társadalmi hatások is ide tartoznak) (4) *intézményes akadályok* (melyek visszavethetik vagy támogathatják az apai részvételt, magába foglalja a munkavégzés idejét és időkeretét, de akár egy-egy családpolitikai intézkedést is). A modell bár jó alapot nyújthat az apai szerepvállalás vizsgálatára, azonban a felsorolt öt dimenzió nem fedi le az összes bevonódási formát, mint például az olyan kisgyerekekkel kapcsolatos tevékenységeket, mint a csecsemőgondozási feladatok. A jelen tanulmány alapját jelentő interjúvázatlanban próbáltuk a fenti dimenziókat és hatásokat elkülöníteni, de ennek részletes vizsgálata az interjúk témaanalízisében játszott szerepet, és a jelen típusanalízisnek inkább a fenti Epstein és Sanders-féle bevonódási dimenziók jelentették az alapját. A továbbiakban konk-

KÖZELKÉP

rétan az apák iskolával kapcsolatos bevonódásával és az erre ható tényezőkkel foglalkozunk.

A jelenlegi apai generáció gyermekkorában úgy szocializálódott, hogy a tradicionális nemi szerepmegosztás volt a széles körben elterjedt és elfogadott. A modern apaszerepek elsősorban a fiatalok, a tanultabbak és a jobb anyagi helyzettel rendelkezők körében terjednek (Spéder 2011; Fényes – Pusztai 2020; Takács 2017). A közvetlen környezet – azon belül is kiemelkedően az anya – hatással lehet arra, hogy egy férfi modern szerepfelfogással azonosuljon, és ez meghatározó tényező az apák iskolai bevonódásában (Diniz et al. 2021; Nord et al. 1998). Emellett Nord és munkatársai (1998) vizsgálatukban kimutatták, hogy abban az esetben, amikor a férfiak egyedüli szülőként nevelik gyermeküket, képesek levetközi tradicionális szerepüket és nagyobb arányban részt vállalnak a gyermek iskolájával történő kapcsolattartásban. Azt is kimutatták, hogy a 1–12. osztályos tanulók körében az apa iskolai bevonódása növelte a gyermek iskolai eredményeit, illetve csökkentette annak esélyét, hogy a gyermek megbukjon vagy kirúgják. Továbbá abban az esetben, ha mindkét szülő bevonódik jobb eredmény érhető el, mintha csak az anya. Pleck (2012) említést tesz azonban arról, hogy az anyai „kapuőrző” (*gatekeeping*) szerep kapcsolatba hozható a csökkent apai részvétellel. Az anya az iskolával való kapcsolattartást saját felségterületének tekintheti, mely gátolhatja, hogy a férfiak is betölthessék családi szerepeiket. Lee (2019) ezt a jelenséget a koreai apák iskolai bevonódásának fényében is kimutatta. Az apai részvételéhez nagyban hozzájárul az anya támogató szerepe, mondhatni „engedélye” ahhoz, hogy az egyébként saját „területeként” megjelenő iskolai, háztartási, gyermeknevelési tevékenységekben szerepet vállalhasson az apa. Lee (2019) továbbá mérte az apák munkavégzési rugalmasságát és pozitív kapcsolatot talált az iskolai bevonódásukkal. Unal és Unal (2010) kutatási eredményei szerint az apák jóval motiváltabbak az iskolai fogadóórákon való részvételben, ha azok időpontja hétfőre vagy délután 5 órai időpontban kerülnek megrendezésre.

Módszertan

Legfontosabb kutatási kérdésünk, hogy a megkérdezett apák milyen formában vonódnak be gyermekük fejlődésébe, illetve milyen különbségek vannak ezekben a bevonódási formákban az apák között. Emellett eredményeink alapján szeretnénk javaslatot tenni arra is, hogy hogyan lehetne növelni az apák iskolai eseményeken való részvételét. A kutatásban 14 gyermekes apával készítettünk félig strukturált interjúkat, melyeknek hossza átlagosan 47 perc volt. Az interjúk személyes formában valósultak meg, melyről hangfelvétel, majd legépelt formátum készült. Az interjúk megkezdése előtt az alanyokat tájékoztattuk a kutatás céljáról, az anonimitásuk megőrzése érdekében tett intézkedéseinkről, a hangfelvétel készítéséről és annak bizalmas kezelési és felhasználási módjáról, valamint az interjú bármikori megsza-

KÖZELKÉP

kításának jogáról. Az alanyok mindegyike beleegyezését adta az interjú lefolytatására. Az interjúk mindegyike zavartalanul, jó hangulatban, megszakítás nélkül folytak le. Az elemzés során álneveket használtunk, melyek nem mutatnak egyezést az alanyok valós neveivel.

A mintavétel hólabda módszerrel történt, melynek kiindulópontja a kutató közvetlen környezetében fellelhető iskoláskorú gyermekkel rendelkező apák voltak. Ez utóbbi volt a mintába kerülés egyetlen kritériuma. A mintában szereplő apák közül 4 elvált, ezt az eredmények elemzése során figyelembe vettük. Az alanyok között szerepeltek középiskolás korú gyermekkel rendelkezők (6 fő) és általános iskolás korú gyermekek (8 fő) is. Iskolázottság tekintetében a felsőfokú végzettséggel rendelkezők felülreprezentáltak voltak (8 fő), azonban további terveink között szerepel az alacsony iskolázottak létszámát növelni. Az interjúalanyok részletesebb jellemzőit a 1. táblázat foglalja össze.

1. táblázat. Az interjúalanyok jellemzői

Név	Életkor	Iskolai végzettség	Jelenlegi foglalkozás	Családi állapota	Gyermekeinek életkora és (neme)	Gyermekek iskolája
(1) Géza	39	diploma	iskolai rendszergazda	házas	7 (L)	általános iskola
(2) Tamás	30	érettségi	gépkocsi-vezető	házas	8 (L)	általános iskola
(3) László	41	diploma	tanár	házas	12 (L) / 10 (F) / 7 (F)	általános iskola
(4) Imre	43	8 általános	sertéstelepi dolgozó	élettársi kapcsolatban	12 (F)	általános iskola
(5) Csaba	53	szakmunkás	asztalos (cégnél)	elvált	24 (L) / 22 (L) / 9 (L)	általános iskola
(6) Károly	46	főiskola	rendőr	elvált	21 (L) / 16 (L)	középiskola
(7) Péter	44	főiskola	HR munkatárs	házas	9 (F) / 2 (F)	általános iskola

KÖZELKÉP

Név	Életkor	Iskolai végzettség	Jelenlegi munkahely	Családi állapota	Gyermekeinek életkora és neme	Gyermek iskolai szintje
(8) István	57	szakmunkás	gépkocsi-vezető	elvált	19 (L) / 17 (F)	középsiskola
(9) Szilárd	46	főiskola	agrárterületen vezetői pozíció	házas	15 (F) / 17 (F)	középsiskola
(10) Balázs	49	szakmunkás	karbantartó	elvált	18 (L)	középsiskola
(11) Zsolt	54	diploma	műszaki vezető	házas	26 (L) / 18 (F)	középsiskola
(12) Gábor	46	diploma	mezőgazdasági vállalkozó	házas	13 (L) / 10 (L) / 8 (L)	általános iskola
(13) Kornél	48	diploma	építésvezető	házas	14 (F) / 4(L)	középsiskola
(14) Áron	44	szakmunkás	gépkocsi-vezető	házas	9 (L)	általános iskola

Forrás: saját szerkesztés

Az interjúvázlat főbb blokkjai: 1) Az alany gyermekkora, saját apai mintája, 2) Az alany jelenlegi családjának működése és benne elfoglalt szerepe, 3) Az apa iskolával való kapcsolata. Az apákat többek között az alábbi kritériumok mentén vizsgáltuk: 1) Milyen a gyermekükkel végzett aktivitásokat említettek, és ezek az iskolához köthetők vagy nem. 2) A gyermekükkel végzett tevékenységeknek mi a motivációja. 3) Milyen tevékenységeket végeznek otthon a mindennapokban (például házimunka). 4) Milyen családban nőttek fel, milyen nemi szerepmintát tapasztaltak, milyen kapcsolatuk volt a saját apájukkal. 5) Milyen eseményeken vesznek részt az gyermekük iskolájában. 6) Mi motiválja őket az iskolai részvételben és mi az, ami miatt nem vesznek részt. 7) Milyen tapasztalataik vannak az iskoláról és a tanárokról, milyen elvárásaik vannak velük kapcsolatban. 8) Milyen elképzelésük van a gyermeknevelésről. Ezen tartalmi elemek mentén csoportosítottuk alanyainkat, és a kirajzolódó fő csoportképző tényező az Epstein és Sanders-féle bevonódás formák (otthoni vagy/és iskolai) voltak. Emellett az elvált apák a bevonódásuk jellege és a család-szerkezetük miatt is egy külön csoportba kerültek. Ezt követően jellemeztük a kapott apatípusokat, és a vizsgálatunk végén a csoportok különbözőségét adó kulcs-

KÖZELKÉP

tényezők alapján lehetséges megoldásokat kerestünk az apai bevonódás növelésére. A javaslataink megfogalmazása során az elvált apákhoz köthető eredményeink közül csak azokat hasznosítottuk, melyek függetlenek voltak a sajátos helyzetüktől (például az iskoláról, tanárokról való elképzelésük és tapasztalatuk).

A típusanalízis eredményei

Az interjúalanyok között három típus rajzolódott ki, melyek jellemzőit a következőkben mutatjuk be. A csoportosítás deduktív logikán alapult, ahol Epstein és Sanders (2002) nyomán megkülönböztettük az iskolai alapú és otthoni bevonódást.

A csak otthon bevonódó apák (5 fő)

Ebbe a típusba tartoznak azon apák, akik az iskolában megrendezett eseményeken – legyen szó szülői értekezletről, fogadóóráról vagy egyéb iskolai rendezvényről – nem vesznek részt. A típusban öt apuka tartozik, közülük kettő általános iskolás gyermekkel, míg három középiskolás gyermekkel rendelkezik. Hárman közülük felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, egy érettségizett és egy 8 általánost végzett. A csoportot alkotó alanyok álnevei a következők: Tamás, Imre, Szilárd, Zsolt, Kornél.

Iskolai alapú bevonódásuk legfőbb gátja, hogy nem látnak az iskolán keresztül potenciálisan kihasználható erőforrásokat. Az iskolára egyfajta személyek nélküli intézményként tekintenek, és úgy vélik, a tanárokkal való kapcsolattartásban nem rejlik semmilyen „haszon”. Nem gondolják, hogy hatást tudnának gyakorolni az iskolában zajló folyamatokra. Az iskolai eseményeket egy egyoldalú kommunikációs csatornának tekintik: az iskolából kizárólag információ érkezik és nem komplex emberi kapcsolatok hálója.

„Hát úgy mondom, hogy elég, ha az egyik aktív, a másik háttérből. (...) Volt, ahol egy tanár, egy igazgató túllépte a határt, akkor azzal én is beszélgettem, de amíg nem, addig a kölcsönös információ.” (Kornél, 48 éves)

Ez a fajta felfogás mind az öt apuka esetében jelen volt, de legnyomatékosabban az alacsonyabban iskolázott apánál mutatkozott meg. A diplomások esetén azonban további visszatartó erők is feltűntek. Egyiküknél az anyai „kapuőr” (*gatekeeping*) szerep, valamint munkarendjéből adódó korlátok is jelen voltak, míg a másik diplomás apuka a saját képességeit nem találta megfelelőnek arra, hogy a pedagógusokkal és az iskolával kapcsolatot tartson.

„Azt nem! (...) Sőt, volt többször, hogy ő (a felesége) csúszott egy 10 perct és én mondtam, hogy esetleg menjek én? Nem-nem-nem. Tehát én ezt úgy veszem észre, hogy ő is nagyon szereti.” (Zsolt, 54 éves)

KÖZELKÉP

A megjelenő fő visszatartó erő – miszerint az iskola egy egyirányú kommunikációs csatorna – mellett az apai mintájuk is karakteres volt. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők apák apja a munka világában sikeres apa volt, aki a család összetartójaként mutatkozik meg, mely szereppel ők maguk is azonosulnak. Ebbe a szerepbe az iskolával való kapcsolattartás nem tartozik bele, továbbá apjuk nevelésén keresztül nem is láttak olyan praktikákat, példákat, nem tudtak elsajátítani olyan készségeket, képességeket, amelyek birtokában úgy érezhetik, hogy sikeresen tudnának helyt állni az iskola színterén. További visszatartó faktorként mutatkozott iskolai bevonódásukban a munkahelyük, az ott betöltött fontos szerepük, valamint munkavégzési idejük rugalmatlansága.

Otthoni bevonódásukhoz azonban (egy fő kivételével) apjuk igenis szolgált követhető mintákkal, így ezen a színterén jóval bátrabban mozognak. A 8 általános végzettségű alany volt az egyetlen, aki semmilyen pozitívumot nem tudott kötni apjához, tevékenységét egyáltalán nem találta példaértékűnek és egy elhanyagoló, alkoholista személyként írta le. Ennek az alanynak az otthoni, gyermekhez köthető tevékenységei meglehetősen szűkösek voltak és ez javarészt pont az apai mintájának hiányához köthető. Bár ő maga nagyon szerette gyermekét, nem igazán tudta hogyan viszonyuljon hozzá, miben tudná segíteni, képességeivel kapcsolatosan bizonytalan és elégedetlen volt, valamint önképe is negatív, ami tovább nehezítette az otthoni részvételét.

„Mindig azt mondja, hogy egy kicsit többet kéne részt venni valamibe, de hát... Úgy annyira, mibe? Tanulmányaiba nem tudok segíteni, mert olyan hülye vagyok... Másba meg nem nagyon kéri a segítségemet.” (Imre, 43 éves)

Az otthoni bevonódásában óriási támogató faktor volt az anya, aki rendszerint támogatta őt mind ötletekkel, mind lelki támasz nyújtásával. Ezen egy kivételes esetet leszámítva a másik négy alanynak az otthoni bevonódása kielégítőnek mondható. Részben apai mintájuk, részben a munkahelyi kereteik miatt, leginkább a különböző anyagi javak biztosításában, a menedzselési tevékenységükben (a gyermekükről saját megfigyelésük és mások visszajelzése alapján gyűjtött információk analízise révén különböző tevékenységeket, munkákat, extrakurrikuláris tevékenységeket ajánlanak számukra, melyek illeszkednek a gyermek személyiségéhez és érdeklődéséhez, illetve ösztönzik őket az ezekben való részvételre is) látták kiteljesedésüket, de ez nem jelenti azt, hogy más dimenziót elhanyagolnának. Lényegi volt számukra, hogy gyermekeik saját döntésből határozzák meg céljaikat, viszont ehhez ők szolgáltatták a tapasztalatukat, menedzselési tevékenységüket. Lehetőséget adtak gyermeküknek úszás órákat venni, kapcsolati hálójukat kihasználva segítettek nyári munkát találni, olyan értékeket és normákat próbálnak átruházni, amelyeknek birtokában belső motivációból fogják elutasítani a deviáns magatartási formákat. Kisebb korú gyermek esetében a mozgásos játékokkal, nagyobb korú gyermek esetében közös

KÖZELKÉP

sport és barkácstevékenységekkel töltötték együtt az időt. Hangsúlyos volt számukra, hogy gyermekeik szociális kapcsolatait tágítsák és ehhez támogatást nyújtsanak. Az otthon végzendő, de iskolához köthető tevékenységekben is segédkeznek: házi feladatban, iskolai pappírgyűjtő versenyben, családfa készítésben stb. Az háztartási munkákat tekintve az udvar rendbetartásával járó tevékenységeket nevezték meg elsősorban: fűnyírás, kert gondozás, fák gallyazása. Ezeken kívül a tipikusan „maszkulin”, eseti házkörüli munkák jelentek még meg, mint az elromlott háztartási eszközök rendbehozatala, a lefolyó dugulásának elhárítása, égő kicserélése vagy más javító jellegű munkák.

Az iskolában is bevonódó apák (5 fő)

Ezt a típust képező öt apuka közül négy felsőfokú, míg egy szakmunkás végzettséggel rendelkezik. Gyermekeik mind általános iskolások. A csoportot alkotó alanyok álnevei a következők: Géza, László, Gábor, Péter, Áron.

Iskolai alapú bevonódásukat tekintve ők azok, akik minden jellegű rendezvényen részt vesznek. Az iskolai eseményeken való részvételt hasznosnak tartják és úgy érzik apai szerepükbe abszolút beletartozik ezen dimenzió is. Többségük látja az ebből származó, a gyermek számára hasznos erőforrásokat és részben ez az egyik fő oka is a bevonódásuknak. Képességeikbe és önmagukba vetett hitük kiemelkedő a többi alanyéhoz képest, magabiztosak azzal kapcsolatban, hogy képesek ezen színtéren is helyt állni és ez is bevonódásuk hajtóerejeként jelenik meg. Ez a fajta magabiztosságuk két okból eredhet, bár nem minden esetben van jelen mindkettő. 1) A gyermekkorukban kapott nevelésük kellően kritikus és nyitott gondolkodásra tanította őket, amit részben apjukhoz kötnek. Ez a felfogás hozzájárult ahhoz, hogy átlássák: a maguk akaratán, következetességén, elkötelezettségén múlik sok esetben az, hogy az életük és egyúttal gyermekeik élete, hogy alakul majd. 2) A másik ok, hogy az anyáktól támogatást kapnak, meglátásaikat megosztva egymással élik életüket és komolyan figyelnek a másik mondanivalójára és mérlegelik azt. A modern nemi szerepek érvényesülnek családi életükben, ami egy, a mai világ tempójához jobban igazodó és kiegyensúlyozottabb légkört eredményez, így az apák is jóval elégedettebbek önmagukkal. Az anyák támogatása az iskolai rendezvényeken való részvételre is kiterjed és rendszerint közösen vagy felváltva mennek el ezekre az eseményekre.

„Hol én megyek, hol feleségem éppen ki ér haza hamarabb.” (Áron, 44 éves)

Sok esetben kritikusak és nem ijednek meg az esetleges vitáktól: legyen szó tanárról vagy szülőtársról. Szeretik kontroll alatt tartani gyermekük iskolai ügyeit és hajlandók részt venni az eseményeken abban az esetben is, ha az anya nem tud elmenni. Egy alany viszont kizárólag egyedül jár el ezekre az eseményekre, mivel elmondása szerint az anya nem annyira jó a kommunikációban, mint ő, valamint vállalkozása munkarendje miatt neki több szabadideje van.

KÖZELKÉP

Otthoni bevonódásuk esetén is kimutatható a modern nemi szerepfelfogásuk: a típusba tartozók túlnyomó többsége nem tartózkodik a szeretet kinyilvánításának egyetlen formájától sem, legyen szó elismerő szóról, érzelmesebb ölelésről, vagy arca adott pusziról. Ők hiszik, hogy mindezeknek megvan a helye, ideje és jelentősége. Szintén fontosnak tartják a gyermekkel való közös aktivitásokat, melyben dominánsak a nagymozgásos játékok (biciklizés, „futkározás”, tollasozás stb.), de megjelentek a kognitív fejlődést elősegítő (ország-város, különböző társasjátékok) és a finommotorika fejlődéséhez (Lego, építőkökázás) hozzájáruló elfoglaltságok is.

„Nem tudom megítélni, de azt tudom, hogy azt, hogy a szabályok betartásával lehet előrébb jutni és a jó munkának megvan az eredménye és a kudarcból tanulni kell, ezeket mindenféleképpen hozza az ilyen társasjáték.” (Gábor, 46 éves)

Legtöbbjük (egy kivétellel) éppen a gyermekkel végzett közös tevékenységekben látja leginkább a hozzájárulást gyermekük életéhez és jólétéhez. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a különböző menedzselési tevékenységekben nem vennék ki részüket. Az otthoni intenzív bevonódás alól egy apuka képez kivételt, akit apja meglehetősen rezignáltan nevelt és elsősorban a teljesítményhez kötötte a gyermeke elfogadását. Elmondása szerint emiatt ő maga sem tud jól bevonódni a gyermekekkel közös tevékenységekbe és nem képes feloldódni olyan szinten, ahogyan azt elvárná magától. Esetében hangsúlyosabbak a menedzselési tevékenységek és a beszélgetések gyermekeivel, amiken keresztül szeretné átadni szemléletét és ezzel tanítani őket. Azonban nála is modern nemi szerepek jelennek meg: ő készíti a reggelit, egyedül végzi a bevásárlást, mos. Az előbbi eseten kívül mindegyik alany (az ötből négy) szeretné átadni apja által közvetített értékeket és komoly példaként jelenik meg előttük. Az apjuk neveléséhez kötik nyitott gondolkodásukat és rugalmasságukat, amit szeretnének átadni saját gyermekeiknek is, mindezek megvalósításához a gyermekük anyja is nyitottan áll. Összességében a háztartási teendőket tekintve – hasonlóan a csak otthon bevonódó apákhoz – saját feladatkörük meghatározása során ők is elsőként az udvar rendbetartását említették, azonban esetükben egy-egy tradicionálisan női feladat is megjelent, mint a mosogatás, porszívózás, élelmiszer vásárlás. Ez utóbbi háztartási munkákat jellemzően az anyákkal együtt végezték, például miközben az anya elmosta az edényeket, addig az apa száraz ronggyal megtörölte és rárakta az edényszárítóra őket.

Többségében az iskolában is bevonódó elvált apák (4 fő)

Interjúalanyaim között négy olyan apa is szerepel, akik már nem élnek együtt gyermekük anyjával. Ebből kifolyólag ezen apákat külön típusba lettek sorolva. Többségük (3 fő) a gyermekükkel együtt él és neveli őket, és csupán egy fő volt olyan, aki a

KÖZELKÉP

hétvégeente történő láthatás alkalmával találkozik csak gyermekével. Az utóbbi apának általános iskolába, míg az előbbi háromnak középiskolába jár a gyermeke. A négy apa közül fele-fele arányban vannak olyanok, akik új élettárral együtt élnek tovább az életüket és olyanok, akik új élettárs nélkül folytatják mindennapjaikat. Iskolázottságukat tekintve egy apa főiskolát végzett és három szakmunkás végzettségű. A csoportot alkotó alanyok álnevei a következők: Csaba, Károly, István, Balázs.

Iskolai alapú bevonódást tekintve kizárólag az általános iskolás korú gyermek apja nem vesz részt az iskolában megrendezett eseményeken, és ő az, aki csak a hétvégi láthatáskor találkozik gyermekével. Ezzel szemben a középiskolás korú gyermek apukák (3 fő) mind a szülői értekezletekre, mind a fogadóórákra, mind az időszakonként megrendezett egyéb iskolai eseményekre (például: farsang, sportnapok, főzőnapok) eljárnak. A bevonódásuk legfőbb indoka mindannyiuknál az információgyűjtés. Véleményük szerint ahhoz, hogy kellően átláthassák gyermekük fejlődését, esetleges nehézségeit, mindenképpen tartaniuk kell a kapcsolatot a tanárokkal (pl. ezen rendezvények látogatásával, hisz a tudnivalókat a gyermek anyján keresztül nem kaphatják meg.)

„Hát, végül is a szülői, fogadóóra. Itt a kicsinek volt ilyen iskolai napok, előadások. Oda is...” (Balázs, 49 éves)

Lényeges, hogy ezeknél az apáknál a gyermekük anyjával negatív vagy legjobb esetben is semleges a kapcsolat. Kiemelendő továbbá, hogy mindannyian a munkavégzésükkel kapcsolatban rugalmasságról számoltak be, melynek köszönhetően elvileg megvalósítható az iskolai rendezvényeken való részvételük. Az az apuka, aki nem vesz részt az iskolai eseményeken, a gyermek anyukájával folyamatosan információ cserében áll, így ő rajta keresztül értesül az iskolai dolgokról. Az iskolától való távolmaradással kapcsolatban további két fő visszatartó erő fogalmazható meg esetében: 1) Az apai minta esetében a tradicionális szerepattitűd figyelhető meg, melyben az iskola „területe” az anyai szerep része. 2) Az anyai kapuőr (*gatekeeping*) szerepre utaló jelek is megjelentek mondanivalója során.

„De hát igazán én nekem nincs beleszólásom, hogy most az iskolában... Nem, meg nem is tartom a kapcsolatot a többi szülővel sem.” (Csaba, 53 éves)

Otthoni bevonódásukban leginkább a meleg, nyugodt légkör megteremtése volt hangsúlyos, amivel párhuzamban megjelentek a gyermek társaságában végzett közös aktivitások. Legfőbb céljuk, hogy a gyermekeik mindennapjaikat egy nyugodt és jó hangulatú légkörbe tudják tölteni, és minél jobban redukálhassák a felgyorsult világból és túlzott elvárásokból eredő stressz negatív hatásait. Otthoni bevonódásuk legfőbb oka maga a gyermekük felé érzett szeretetük, valamint a válás ténye és az ebből eredő anyai szerep hiánya. Ezen apáknak az anyáktól való elszakadásuk miatt

KÖZELKÉP

meg kellett tanulni az anyai szerepben való helytállást, illetve a válás következtében mind ők, mind gyermekük nehéz időszakon mentek keresztül, ami miatt szintén próbálnak jó kapcsolatot ápolni gyermekükkel.

„Hát mindig próbálok hozzá ilyen finoman közeledni. Érted? Adok nekik egy olyan jó nagy puszit. Viiiiszakéreem!! (-nevet-) Hát valami ilyesmi! (-mosolyog-)” (István, 57 éves)

A gyermekkel közösen megélt megpróbáltatás az, amely egyfajta összekovácsoló erőként hatott rájuk és nyitott utat afelé, hogy érzelmi síkon is közeledjenek gyermekeik felé: mélyebb, jelentőségtejtelsebb beszélgetéseket folytassanak, gyermekük emocionális problémáira nagyobb figyelmet fordítsanak. Ez a jelenség, még azon alanynál is érzékelhető volt, aki jelenleg viszonylag jó, vagy semleges kapcsolatot tart a gyermek anyjával és emiatt nem vesz részt az iskolában megrendezett eseményeken.

Összegzés

A kutatás célja feltárni az apák otthoni gyermeknevelési tevékenységeit és az iskolai eseményeken való részvételüket. Az eredményekből típusanalízis készült, melynek során a 14 alany közül az elvált apák külön típust alkottak. A két másik csoport a csak otthon és az otthon és az iskolában is bevonódó apák voltak. A típusokat Epstein és Sanders (2002) nyomán az iskolai bevonódás két dimenzióján keresztül alakítottuk ki, és a deduktív módszer miatt lehetőség nyílik a szakirodalommal való összevetésre is.

Egyik legfontosabb eredményünk, hogy összes alanyunk kiemelte, hogy fontos számára a gyermeke jobb jövője és nagyobb boldogsága, és ez otthoni bevonódásuk tekintetében is megmutatkozott, hiszen a három apatípus közt nem szerepeltek olyanok, akik otthon, valamilyen formában, de nem vonódtak volna be. Az iskolai bevonódás azonban a megkérdezett apáknak csak egy részét jellemezte.

A három típus jellemzése során megmutatkozott a szakirodalomban is megjelenő tendencia, miszerint a kedvezőbb társadalmi háttérűek nagyobb aspirációt mutatnak az iskolával való kapcsolattartásra (Bacsikai 2020; Imre 2015). Azon apák, akik az iskolában a formális kapcsolattartási eseményeken (szülői értekezlet és fogadóóra) is megjelentek, többségében magasabb iskolai végzettségűek voltak. A csak otthon bevonódó apák esetében, az iskolai eseményeken való részvételt egyrészt a tradicionális nemi szereppel való azonosulásuk, másrészt az iskoláról való rideg, személytelen elképzelésük gátolta. Apai mintájuk nagy hatást gyakorolt rájuk, amely miatt az otthoni gyermeknevelési tevékenységekben előszeretettel vettek részt, viszont az iskola intézményétől elhatárolódtak. Az anyák támogatása az otthoni gyer-

KÖZELKÉP

meknevelési tevékenységekkel kapcsolatosan minden esetben megmutatkozott, de ugyanez nem volt elmondható az iskolai eseményekre. Az apák iskolai szintjén való távolmaradása legtöbb esetben az anya és az apa konzisztens meglátásainak, döntéseink az eredménye, azonban néhány esetben érzékelhető volt a szakirodalomban szereplő anyai „kapuőr” szerep is. Ilyen esetekben, bár az apa szándéka szerint meg akart jelenni az iskolai eseményeken, de az anya ezt identitása részeként értelmezi, ezzel önkéntelenül is távol tartva az apát. Ezzel szemben azon apák, akik részt vesznek az iskolai rendezvényeken, túlnyomóan az anyák társaságában teszik. Esetükben az egalitáriusabb szerepmegosztás dominált, mely szintén hozzájárult ahhoz, hogy bátrabban jelenjenek meg az iskolai eseményeken. Az optimálisabb munkahelyi keretek nem vezettek egyértelműen a nagyobb iskolai alapú bevonódáshoz. Ezen tényező sokkal inkább csak lehetőséget szolgáltat, de nem vezet egyenesen az iskolai eseményeken való részvételhez, bár Lee (2019) kutatásában a munkahely rugalmassága kulcstényezőként szerepelt az apák iskolai alapú bevonódásához. Esetünkben a munkahelyi keretek kizárólag „külső” akadályként szerepelnek, melynek kiküszöbölése után még mindig szükséges a belső motiváció az apáknak az iskolai alapú bevonódáshoz. Az elvált apák többsége mind otthon, mind az iskolában bevonódott, csupán egy volt, aki az iskolában nem, feltehetőleg az anyával továbbra is fennmaradt jó kapcsolat következtében. Esetében feltételezhető, hogy a válást megelőzően tradicionális szerepmegosztása volt tapasztalható a családban, így a házasság felbomlását követő fennmaradó jó kapcsolat miatt, az iskolával való kommunikáció továbbra is az anyán keresztül valósulhatott meg. Az egyedülálló apák helyzete speciális a szakirodalom szerint is és nagyobb bevonódást eredményez, mintha teljes családban él a gyermek (Nord et al. 1998).

Azon apák esetében, ahol elsősorban a „belső motivációk” hiányoznak az iskolai eseményeken való részvételhez, otthoni bevonódásuk alapján megmutatkozott, hogy gyermekeikkel előszeretettel töltenek időt nagymozgásos játéktevékenységek formájában. Ennek alapján az iskola által szervezett különböző sportrendezvények, kirándulások, játékos vetélkedők megfelelőek lehetnének számukra és ezek egyúttal nem ütköznek a tradicionális szerepükkel sem. Lee (2019) alapján is ezen informális eseményeken jelennek meg a legtöbbször az apák. Ezekben a kötetlenebb rendezvényeken lehetőség nyílna, hogy kapcsolatot teremtsenek a pedagógussal, ezzel enyhítve az iskolától való távolságtartásukat. Az anyák támogatására is nagy szükség lenne, akikre a pedagógusok hathatnának. Átadhatnák nekik a szemléletet, miszerint az apáknak is fontos szerep jut ezeken eseményeken, és jelenlétükkel, meglátásaik megosztásával elősegíthetik gyermekeik jólétét. Fontos, hogy az apák magabiztossága növekedjék, és tudatosuljon bennük is, hogy az iskola színterén is hozzájárulhatnak gyermekük eredményességéhez, de ehhez elsőként az iskoláknak kell az apák szerepeihez jobban illeszkedő eseményeket ajánlani. Az előbbi javaslatokhoz hasonló megvalósult példákat (jógyakorlatokat) láthatunk a több országban

KÖZELKÉP

is. Ilyen a „Watch D.O.G.S” (Dads Of Great Students)³ amerikai önkéntességi projekt, mely az apáknak ad lehetőséget arra, hogy egyfajta „iskolai felügyelőhöz” hasonló szerepet tölthessenek be. Ennek révén nemcsak szorosabb kötődést alakíthatnak ki a tanárokkal és egyúttal az iskolákkal, de az iskola is hatékonyabban léphet fel a gyermeki társagressziók és zaklatások ellen, valamint egyfajta pozitív apai mintával is bővíti az intézmény légkörét. Egy másik példa az „Action For Healthy Kids” mozgalom, melynek célja az iskolák egészségesebbé tétele, valamint a diákság és a szülők egészség tudatosságának növelése. Tevékenységeik során a szubszidiaritás elve alapján nagy hangsúlyt fektetnek a szülőkkel való kooperációra (Centers for Disease Control and Prevention 2012).

A kutatásunk korlátja, hogy a mintában túlnyomórészt magasán iskolázott apák szerepeltek, így éppen azon rétegből került kevés alany beválogatásra, mely a szakirodalom szerint a legkevésbé mutat hajlandóságot az iskolával való kapcsolattartásra (Bacsikai 2020; Imre 2015). Emellett a kvalitatív interjúk módszer, valamint a kis-, és nem valószínűségi minta miatt nem vonhatunk le általános következtetéseket, és javaslatainkat, eredményeinket és a kapott összefüggéseket kizárólag a megkérdezett 14 fő viszonylatában lehet értelmezni. Kutatási terveink közt szerepel, hogy további interjúkat készítsünk hátrányos helyzetű apákkal, valamint az elemzési módszer tekintetében is tervezünk előrelépést, többek közt az Atlas.ti elemző szoftver használatával. Emellett terveink közt szerepel egy nagymintás kérdőíves kutatás keretében is vizsgálni az apai bevonódást egy saját fejlesztésű kérdésblokk beillesztésével.

Irodalom

- Bacsikai K. (2020): Az iskola és a család kapcsolata. *Kapocs*, 3(2): 13–22.
- Burgess, A. – Davies, J. (2020): Fathers and leave for parenting. How can we increase uptake? In: Karanika-Murray M. – Cooper C. (eds.): *Maintaining Work-Family Well-Being*. Routledge Falme, London <https://doi.org/10.4324/9780429274336>
- Cabrera, N. J. – Fitzgerald, H. E. – Bradley, R. H. – Roggman, L. (2014): The Ecology of Father-Child Relationships: An Expanded Model. *Journal of Family Theory & Review*, 6(4): 336–354. <https://doi.org/10.1111/jftr.12054>
- Ceglédi T. (2020): Reziliencia és kompenzáló tényezők. In: Pusztai G. – Kozma T. (szerk.): *Nevelésszociológia*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó
- Centers for Disease Control and Prevention. (2012): *Parent Engagement: Strategies for Involving Parents in School Health*. Atlanta, Department of Health and Human Services

³ <https://dadsofgreatstudents.com>

KÖZELKÉP

- Diniz, E. – Brandão, T. – Monteiro, L. – Veríssimo, M. (2021): Father Involvement During Early Childhood: A Systematic Review of the Literature. *Journal of Family Theory & Review*, 13(1): 77–99. <https://doi.org/10.1111/jftr.12410>
- Engler Á. – Markos V. – Dusa Á. R. (2021). Szülői segítségnyújtás a jelenléti és távolléti oktatás idején. *Educatio*, 30(1): 72–87. <https://doi.org/10.1556/2063.30.2021.1.6>
- Epstein, J. – Sanders, M. G. (2002): School, family, and community partnerships. In: Levison, D. – Cookson, P. – Sadovnik A. (eds.): *Education and Sociology*. London, Routledge Falme
- Fényes H. – Gál E. (2020): A nemi különbségek megjelenése az általános iskolában. *Kapocs*, 3(2): 91–101.
- Fényes H. – Pusztai G. (2020): Nemi szerepattitűdök és vallásosság a felsőoktatási hallgatók körében. *Szociológiai szemle*, 30(3): 49–69. <https://doi.org/10.51624/SzocSzemle.2020.3.3>
- Flouri, E. – Buchanan, A. (2004): Early father's and mother's involvement and child's later educational outcomes. *British Journal of Educational Psychology*, 74(2): 141–153. <https://doi.org/10.1348/000709904773839806>
- Grau-Grau, M. (2020): Return-to-work for fathers. A Group with specific needs? In: Karanika-Murray, M. – Cooper C. (Eds.), *Maintaining Work-Family Well-Being*. Routledge Falme. London <https://doi.org/10.4324/9780429274336>
- Gregor A. (2014): A nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdök a 2000-es években Magyarországon. Doktori értekezés. Budapest: ELTE TáTK Társadalomkutatások Módszertana Tanszék. http://tatk.elte.hu/file/Gregor_Aniko_disszertacio.pdf (utolsó letöltés: 2021. 02. 01.)
- Guo, X. – Lv, B. – Zhou, H. – Liu, C. – Liu, J. – Jiang, K. – Luo, L. (2018): Gender Differences in How Family Income and Parental Education Relate to Reading Achievement in China: The Mediating Role of Parental Expectation and Parental Involvement. *Frontiers in Psychology*, 9, 783. <https://www.frontiersin.org/article/10.3389/fpsyg.2018.00783>. (utolsó letöltés: 2023. 09. 18.)
- Hadas M. (2011): A férfikutatások három hulláma. In: Hadas M. (szerk.): *Férfikutatások. Szöveggyűjtemény*. Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest <http://tatk.elte.hu/file/Hadas.pdf> (utolsó letöltés: 2021. 02. 01.)
- Hays, S. (1996): *The cultural contradictions of motherhood*. Yale University Press, New Haven
- Hill, N. E. – Tyson, D. F. (2009): Parental involvement in middle school: A meta-analytic assessment of the strategies that promote achievement. *Developmental Psychology*, 45(3): 740–763. <https://doi.org/10.1037/a0015362>

KÖZELKÉP

- Hochschild, A. (1989): *The Second Shift: Working Parents and the Revolution at Home*. New York, Viking Penguin
- Imre N. (2015): A szülői részvétel formái és hatása a tanulói eredményességre. In: Arató F. (szerk.): *Horizontok – A pedagógusképzés reformjának folytatása*. Pécsi Tudományegyetem BTK PTE Neveléstudományi Intézet, Pécs
- Kaplan Toren, N. (2013): Multiple Dimensions of Parental Involvement and Its Links to Young Adolescent Self-Evaluation and Academic Achievement. *Psychology in the Schools*, 50(6): 634–649. <https://doi.org/10.1002/pits.21698>
- Kim, S. W. – Hill, N. E. (2015): Including fathers in the picture: A meta-analysis of parental involvement and students' academic achievement. *Journal of Educational Psychology*, 107(4): 919–934. <https://doi.org/10.1037/edu0000023>
- Kosterman, R. – Haggerty, K. P. – Spoth, R. – Redmond, C. (2004): Unique Influence of Mothers and Fathers on Their Children's Antisocial Behavior. *Journal of Marriage and Family*, 66(3): 762–778. <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2004.00051.x>
- Kwon, K.-A. – Yoo, G. – Bingham, G. E. (2016): Helicopter Parenting in Emerging Adulthood: Support or Barrier for Korean College Students' Psychological Adjustment? *Journal of Child and Family Studies*, 25(1): 136–145. <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0195-6>
- Lannert J. – Szekszárdi J. (2015): Miért nem érti egymást szülő és pedagógus? *Iskolakultúra*, 25(1): 15–34. <https://doi.org/10.17543/ISKKULT.2015.1.15>
- Lee, H. (2019): An Exploratory Analysis of the Factors Associated with Fathers' School Involvement in South Korea. *Journal of Child and Family Studies*, 28(3): 839–850. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-01307-2>
- Lorentzen, J. (2014): *Az apaszerep története Norvégiában 1850–2012*. Budapest, Pont Kiadó
- Makay Z. – Spéder Zs. (2018): Apaság: A férfiak gyermekvállalása és családi szerepei. In: Monostory J. – Őri P. – Spéder Zs. (szerk.): *Demográfiai portré 2018: Jelentés a magyar népesség helyzetéről*. Budapest, KSH Népszégtudományi Kutatóintézet <https://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografiaiportre/article/view/2731>
- McBride, B. A. – Schoppe-Sullivan, S. J. – Ho, M.-H. (2005): The mediating role of fathers' school involvement on student achievement. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 26(2): 201–216. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2004.12.007>
- Murinkó L. (2014): A nemi szerepekkel és a családdal kapcsolatos attitűdök európai kitekintésben: Értékek és gyermekgondozás. *Szociológiai Szemle*, 24(1): 67–101.
- Neményi M. – Takács J. (2018): Családfenntartó anyák munka-magánélet harmonizációs kísérletei Magyarországon. In: Géring Z. – Király G. (szerk.): *Dilemmák és*

KÖZELKÉP

- stratégiák a család és a munka összehangolásában.* Budapest, L'Harmattan <http://intersections.tk.mta.hu/index.php/intersections/article/view/170>
- Nord, C. W. – Brimhall, D. – West, J. (1998): Dads' involvement in their kids' schools. *The Education Digest*, 63(7): 29–35.
- Pleck, J. (2010): Paternal involvement: Revised conceptualization and theoretical linkages with child outcomes. In: Lamb, M. E. (ed.): *The role of the father in child development*. New Jersey, John Wiley & Sons Inc.
- Pleck, J. (2012): Integrating Father Involvement in Parenting Research. *Parenting-science and Practice – PARENT-SCI PRACT*, 12(2–3): 243–253. <https://doi.org/10.1080/15295192.2012.683365>
- Pongrácz T. (2005): Nemi szerepek társadalmi megítélése. Egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat tapasztalatai. In: Nagy I. – Pongrácz T. – Tóth I. Gy. (szerk.): *Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről*. Budapest, TÁRKI
- Pongrácz T., – S. Molnár E. (2011): Nemi szerepek és a közvélemény változásának kölcsönhatása. In: Nagy I. – Pongrácz T. (szerk.): *Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 2011* (192–206). Budapest, TÁRKI
- Pusztai G. – Fényes H. (2022): Religiosity as a Factor Supporting Parenting and Its Perceived Effectiveness in Hungarian School Children's Families. *Religions*, 13(10): 945. <https://doi.org/10.3390/rel13100945>
- Schiffrin, H. H. Liss, M. – Miles-McLean, H. – Geary, K. A. – Erchull, M. J. – Tashner, T. (2014): Helping or Hovering? The Effects of Helicopter Parenting on College Students' Well-Being. *Journal of Child and Family Studies*, 23(3): 548–557. <https://doi.org/10.1007/s10826-013-9716-3>
- Spéder Zs. (2011): Ellentmondó elvárások között... Családi férfiszerepek, apaképek a mai Magyarországon. In: Nagy I. – Pongrácz T. (szerk.): *Szerepváltozások: Jelentés a nők és férfiak helyzetéről*. Budapest, TÁRKI
- Szalma I. – Rékai K. (2019): Szülői felügyeleti jog, kapcsolattartás és tartásdíjfizetés a különélő magyar szülők gyakorlatában. *Szociológiai Szemle*, 29(4): 83–114
- Szalma I. – Takács J. (2022): Aktív apaság Magyarországon és Európában. In: Czibere I. (szerk.): *Családszociológiai mozaik*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó
- Sztáray Kézdy É. – Drjenovszky Z. (2021): Gondoskodásviszonyok a gyermekükkel otthon lévő apák családjaiban Magyarországon. *socio.hu*, 11(4): 138–161. <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2021.4.138>
- Takács J. (2017): Aktívan törődő apák Magyarországon. *Szociológiai Szemle*, 27(3): 104–126.

KÖZELKÉP

- Unal, Z. – Unal, A. (2010): Investigating the Correlation between Gender of the Teacher and Fathers' Parental Involvement in Elementary Classrooms. *Contemporary Issues in Education Research*, 3(3): 1–8.
- Wang, M.-T. – Sheikh-Khalil, S. (2014). Does Parental Involvement Matter for Student Achievement and Mental Health in High School? *Child Development*, 85(2): 610–625. <https://doi.org/10.1111/cdev.12153>
- Yerkes, M. A. – Hopman, M. – Stok, F. M. – De Wit, J. (2021): In the best interests of children? The paradox of intensive parenting and children's health. *Critical Public Health*, 31(3): 349–360. <https://doi.org/10.1080/09581596.2019.1690632>